

راه‌نما درباره نقش دادستان‌ها

مصوب هشتمین کنگره سازمان ملل متحد درباره پیشگیری از جرم و رفتار با متخلفان

هاوانا - کوبا ۲۷ اوت تا ۷ سپتامبر ۱۹۹۰

نظر به اینکه در منشور سازمان ملل متحد مردمان جهان اراده خود را برای ایجاد شرایطی که تحت آن حفظ عدالت یکی از اهدافش دست‌یابی به همکاری بین‌المللی برای ارتقاء و تشویق به احترام حقوق بشر و آزادیهای بنیادین بدون هرگونه تبعیض است، با قاطعیت اعلام می‌کنند؛

نظر به اینکه اعلامیه جهانی حقوقی بشر اصول برابری نزد قانون، فرض بر بیگناهی و حق دادرسی منصفانه و علنی از سوی محکمه مستقل و بی‌طرف را مورد تأیید مجدد قرار می‌دهد،

نظر به اینکه کماکان غالباً میان بینشی که آن اصول را مهم می‌داند و وضعیت واقعی شکاف وجود دارد،

نظر به اینکه سازمان و اجرای عدالت در هر کشور باید ملهم از اصول و تلاشهای معمول برای تبدیل به واقعیت باشد،

نظر به اینکه دادستان‌ها نقش حیاتی در اجرای عدالت ایفا نموده و قواعد مربوط به اجرای مسئولیت‌های مهمشان باید احترامشان به اصول فوق‌الذکر و متابعت از این اصول را ارتقاء دهند تا از این رو به عدالت جزایی عادلانه و برابر و حمایت مؤثر از شهروند در قبال جرم کمک نمایند،

نظر به اینکه حائز اهمیت است اطمینان حاصل گردد که دادستان‌ها شرایط حرفه‌ای لازم را برای انجام وظایفشان دارا بوده و این شرایط از طریق روش‌های اصلاحی استخدام و آموزش حقوقی و حرفه‌ای و تمهید کلیه ابزار ضروری برای اجرای نقش‌شان در مبارزه علیه مجرمیت به ویژه در اشکال و ابعاد تازه‌اش احراز می‌گردد،

نظر به اینکه مجمع عمومی طی قطعنامه شماره ۳۴/۱۶۹ مورخ ۱۷ دسامبر ۱۹۷۹ نظامنامه رفتار مأموران نیروی انتظامی را بر اساس توصیه پنجمین کنگره سازمان ملل متحد درباره پیشگیری از جرم و رفتار با متخلفان تصویب کرد،

نظر به اینکه ششمین کنگره سازمان ملل متحد در باره پیشگیری از رفتار با متخلفان در قطعنامه شماره ۱۶ خود از کمیته جلو‌گیری از جرم و کنترل خواسته شد بسط راهنمای مربوط به استقلال قضات و انتخاب آنان، آموزش حرفه‌ای و موقعیت قضات و دادستان‌ها را در میان اولویت‌های خود بگنجانند،

نظر به اینکه هفتمین کنگره سازمان ملل متحد درباره پیشگیری از جرم و رفتار با متخلفان اصول اساسی استقلال قوه قضاییه را تصویب و سپس مجمع عمومی آن را طی قطعنامه‌های شماره ۴۰/۳۲ مورخ ۲۹ نوامبر ۱۹۸۵ و ۴۰/۱۴۶ مورخ ۱۳ دسامبر ۱۹۸۵ تأیید کرد،

نظر به اینکه اصول اعلامیه اساسی عدالت برای قربانیان جرم و سوءاستفاده از قدرت توصیه می‌کند تدابیری در سطوح بین‌المللی به منظور بهبود دسترسی، عدالت و رفتار منصفانه، اعاده وضعیت، غرامت و کمک برای قربانیان جرم اتخاذ گردد،

نظر به اینکه در قطعنامه شماره ۷ هفتمین کنگره از کمیته خواسته شد نیاز برای راهنمای مربوط به انتخاب، آموزش حرفه‌ای و جایگاه دادستان‌ها، وظایف و رفتار مورد انتظارشان، ابزار ارتقا و کمک به کارکرد با تأنی نظام عدالت جزایی و همکاری‌شان را با پلیس، حیطة

اختیارات صلاحیدشان و نقش آنان در رسیدگی‌های کیفری و گزارش آن برای کنگره آینده سازمان ملل متحد را مورد بررسی قرار دهد.

راهنمای پیش‌بینی شده در زیر که به منظور کمک به دولت‌های عضو در اجرای وظایف‌شان برای تأمین و ارتقاء کارایی، بی‌طرفی و انصاف دادستان‌ها در رسیدگی‌های کیفری تدوین شده است باید توسط حکومت‌ها در چارچوب قوانین و رویه ملی مورد احترام و لحاظ قرار گرفته و توجه دادستان‌ها و سایر اشخاص از قبیل قضات، حقوقدانان اعضا، اجرایی و قانونگذاری و عامه به طور کلی به آنان جلب گردد. راهنمای حاضر در اصل بادر نظر گرفتن دادستان‌ها (مدعی‌العموم) تدوین شده است اما در صورت اقتضاء به طور برابر برای دادستان‌های منصوب بر پایه موقت و موقتی نیز صدق می‌کند.

شرایط لازم، انتخاب و آموزش

۱. اشخاصی که به عنوان دادستان برگزیده می‌شوند دارای جامعیت و توان فردی با آموزش و صلاحیت‌های مناسب خواهند بود.

۲. دولت‌ها باید اطمینان دهند که:

الف) ضوابط‌گزینش دادستان‌ها صیانت در مقابل انتصابات مبتنی بر طرفیت یا پیشداوری یا مستثنی کردن هرگونه تبعیض علیه شخص به دلایل نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا سایر عقاید، ملیت، اصل اجتماعی یا قومی، مال، تولد، موقعیت اقتصادی یا سایر موقعیت‌ها پیش‌بینی می‌کند، مگر اینکه شرط تابع بودن داوطلب تصدی دادستانی از کشور مربوطه تبعیض‌آمیز تلقی نگردد.

ب) دادستان‌ها دارای تربیت و آموزش مناسب بوده و از ایده‌آل‌ها و تکالیف اخلاقی دستگاه‌شان، از حمایت‌های قانون اساسی و قانون برای حقوق مطنون و قربانی و از حقوق بشر و آزادیهای بنیادین مورد شناسایی قوانین ملی و بین‌المللی آگاه می‌شوند.

موقعیت و شرایط خدمت

۳. دادستان‌ها به عنوان کارگزاران عمده اجرای عدالت در همه اوقات شرف و شأن حرفه‌شان را حفظ خواهند کرد.

۴. دولت‌ها اطمینان خواهند داد که دادستان‌ها قادراند وظایف حرفه‌ای‌شان را بدون تهدید، مانع، آزار، دخالت ناپجا یا افشا ناموجه برای مسئولیت مدنی، جزایی و یا سایر مسئولیت اجرا نمایند.

۵. دادستان‌ها و خانواده‌شان باید به لحاظ جسمی در صورتیکه ایمنی شخصی‌شان در نتیجه عدم انجام وظایف دادستانی تهدید گردد، توسط مقامات حفاظت شوند.

۶. شرایط معقول خدمت دادستان‌ها، از جمله حقوق مکفی، قابل اجرا در هر جا، دوره تصدی، مستمری و سن بازنشستگی توسط قانون یا قواعد منتشره و مقررات اعلام خواهد شد.

۷. ترفیع دادستان‌ها، در صورت وجود چنین نظامی بر پایه عوامل عینی به ویژه شرایط حرفه‌ای ویژه، توانایی، ثبات شخصیت و تجربه بوده و طبق آئین‌های عادلانه و بی‌طرف تصمیم‌گیری می‌گردد.

آزادی بیان و انجمن

۸. دادستان ها همانند سایر شهروندان حق دارند از آزادی بیان، عقیده، انجمن و اجتماع برخوردار باشند. به ویژه حق دارند در مباحثات عمومی موضوعات مربوط به قانون، اجرای عدالت، ارتقاء حمایت از حقوق بشر شرکت نمایند و بدون اینکه به دلیل اقدام قانونی شان و یا عضویت شان در سازمانی قانونی دچار محرومیت حرفه ای شوند، حق دارند به سازمان های ملی یا بین المللی به پیوندند یا آنها را تشکیل دهند و در جلسات شان شرکت نمایند. دادستان ها در اعمال این حقوق همواره طبق قوانین و معیارها و اخلاقیات شناخته شده حرفه شان رفتار خواهند کرد.
۹. دادستان ها باید آزاد باشند انجمن های حرفه ای یا سازمان هایی که نماینده منافع شان بوده، آموزش حرفه ای شان را ارتقاء داده و از موقعیت شان حمایت نماید، تشکیل داده یا به آنان بپیوندند.

نقش در رسیدگی های کیفری

۱۰. تصدی دادستان ها باید کاملاً از وظایف قضایی مجزا باشند.
۱۱. دادستان ها نقشی فعال در رسیدگی های کیفری ایفا می نمایند از جمله نهاد تعقیب و در صورت مجاز بودن از سوی قانون یا منطبق با رویه محلی در تحقیق جرم، نظارت بر قانونی بودن این تحقیقات، نظارت بر اجرای تصمیم های دادگاه و اعمال سایر وظایف به عنوان نماینده منافع عامه.
۱۰. در اجرای وظایف شان، دادستان ها باید نکات ذیل را رعایت نمایند:
- الف) وظایف خود را بی طرفانه انجام داده و از هرگونه تبعیض سیاسی، اجتماعی، مذهبی، نژاد، فرهنگی جنسی یا انواع دیگر اجتناب نمایند.
- ب) حمایت از منافع عامه، اقدام بر اساس عینیت، در نظر گرفتن موقعیت مظنون و قربانی و عطف توجه به کلیه مقتضیات ذیربط، صرف نظر از اینکه آیا به نفع یا به ضرر قربانی هستند.
- ج) حفظ محرمانه بودن موضوعات نزد خود، مگر اینکه اجرای وظیفه یا نیازها طور دیگر اقتضا کند.
- د) توجه به نظرات و نگرانی های قربانیان موقعی که منافع آنان آسیب می بیند و اطمینان از اینکه که قربانیان از حقوق شان طبق اعلامیه اصول اساسی عدالت برای قربانیان جرم و سوء استفاده از قدرت مطلع می شوند.
۱۴. دادستان ها مبتکر تعقیب و یا ادامه دهنده آن نخواهند بود و یا هر تلاشی را برای توقیف یا تعلیق دادرسی هر گاه تحقیقات بی طرفانه دال بر بی اساس بودن اتهام باشد به عمل می آورند.
۱۵. دادستان ها توجه خاص به پیگرد جرائم ارتكابی از سوی مأموران دولتی به ویژه فساد، سوء استفاده از قدرت، نقض های شدید حقوق بشر و سایر جرائم شناخته شده توسط قوانین بین المللی میزول داشته و هر وقت از سوی قانون مجاز یا مطابق با رویه محلی باشد تحقیق از چنین تخلفات را به عمل می آورند.
۱۶. هرگاه دادستان ها ادله ای علیه مظنونان به دست آورند که به دلایل معقول می دانند یا باور دارند که از توسل به روش های غیرقانونی حاصل شده است و موجد نقض شدید حقوق بشر مظنون به ویژه متضمن شکنجه، رفتار ظالمانه، غیرانسانی یا رفتار موهن یا تنبیه یا دیگر سوء استفاده های حقوق بشر است، از بکارگیری چنین دلیلی علیه هر کس بجز آنهایی که از چنین روش

هائی استفاده کرده‌اند خودداری نموده و دادگاه را از این قرار مطلع می‌نمایند و کلیه اقدامات لازم را به عمل می‌آورند تا اطمینان دهند که افراد مسئول استفاده از چنین روش‌ها به دستگاه عدالت سپرده می‌شوند.

وظایف از حیث صلاحدید

۱۷. در کشورهایی که دادستان‌ها وظیفه صلاحدید را به عهده دارند قوانین یا قواعد یا مقررات منتشره راهنمایی برای ارتقاء انصاف و انطباق رویکرد در اتخاذ تصمیم‌ها در فرایند تعقیب از جمله زندان یا صرفنظر از تعقیب را ارائه می‌دهند.

بدیل‌ها در قبال پیگرد

۱۸. طبق قانون ملی، دادستان‌ها باید توجه ویژه به صرفنظر کردن از پیگرد، قطع مشروط یا بدون قید و شرط مراحل رسیدگی و یا تغییر مسیر رسیدگی موارد جزایی از نظام عدالت رسمی را با احترام کامل به حقوق مظنون(ها) و قربانی(ها) می‌دول دارند. به این منظور، دولت‌ها باید امکان اتخاذ برنامه‌های تغییر مسیر رسیدگی نه تنها برای کاهش کار زیاد دادگاه را بررسی نمایند بلکه از بدنام ساختن ناشی از توقیف پیش از محاکمه و محکومیت و امکان آثار مخرب ناشی از زندانی شدن اجتناب نمایند.

۱۹. در کشورهایی که دادستان‌ها عهده دار وظایف صلاحدید تصمیم درباره پیگرد یا عدم پیگرد نوجوان هستند توجه ویژه به ماهیت و شدت تخلف حمایت از اجتماع و شخصیت و پیشینه نوجوان خواهد شد. دادستان‌ها در موقع تصمیم‌گیری بویژه بدیل‌های موجود را در برابر پیگرد تحت قوانین و آئین دادرسی ذیربط درباره عدالت نوجوان مورد بررسی قرار می‌دهند. دادستان‌ها نهایت تلاش خود را به کار می‌گیرند تا اقدام پیگرد علیه نوجوانان را تنها تا اندازه‌ای به واقع ضروری به عمل آورند.

روابط با کارگزاران یا نهادهای حکومتی

۲۰. به منظور اطمینان بخشیدن به پیگرد منصفانه و مؤثر، دادستان‌ها تلاش می‌کنند با پلیس، دادگاهها، حرفه حقوقی، مدافعان عمومی و سایر کارگزاران یا نهادها همکاری نمایند.

رسیدگی‌های انضباطی

۲۱. تخلفات انضباطی دادستان‌ها مبتنی بر قانون و مقررات قانونی خواهد بود. شکایات علیه دادستان‌ها که ادعا می‌شود به نحوی عمل کردند که آشکارا خارج از حیطه معیارهای حرفه‌شان بوده است این شکایات به سرعت و منصفانه و تحت آئین‌های دادرسی مناسب رسیدگی می‌گردد. دادستان‌ها دارای حق رسیدگی منصفانه خواهند بود. تصمیم در این خصوص مشمول بازنگری مستقل خواهد بود.

۲۲. رسیدگی‌های انضباطی علیه دادستان‌ها ارزشیابی و تصمیم‌عینی را ضمانت می‌کنند. این رسیدگی‌ها طبق قانون نظامنامه رفتار حرفه‌ای و سایر معیارها و اخلاقیات مقرر و در پرتو راهنمای حاضر مشخص می‌شوند.

رعایت راهنما

۲۳. دادستان‌ها به راهنمای حاضر احترام می‌گذارند. دادستانها با حد اکثر توان خود از نقض آن پیشگیری و فعالانه با نقض‌های آن مخالفت می‌ورزند.

۲۴. دادستان‌ها که به دلایلی باور دارند که نقض راهنمای حاضر اتفاق افتاده است یا در شرف وقوع است موضوع را به مقامات مافوق خود در صورت اقتضا به سایر مقامات ذیربط یا ارگانهای با اختیار بازنگری و ترمیم خسارت، گزارش می‌دهند.